

Dvě publikace o Babě

(článek pro Věstník Klubu Za starou Prahu 1-2/2001)

Funkcionalistická osada Baba v Praze - Dejvicích z let 1932-1940, uznávaná vždy jako vynikající projev české moderní architektury a bytové kultury, speciálním bádáním však dosud spíše opomíjená, se přednedávnm dočkala dvou monografických umělecko-historických zpracování. Stalo se tak ve chvíli, kdy se v osadě povážlivě urychlil proces nekompetentních zásahů do podoby jednotlivých staveb, takže teď obě publikace vyznívají jako nostalgické připomenutí bývalé a dnes už notně pošramocené krásy tohoto jedinečného funkcionalistického souboru.

Rakouský novinář a historik moderní architektury Stephan Templ vydal svou knihu ***Baba, Die Werkbundsiedlung Prag*** nejprve dvojjazyčně, německy a anglicky, v prestižním švýcarském architektonickém nakladatelství Birkhäuser v roce 1999. Vyšel tak vstříc mezinárodnímu odbornému publiku, které se už dlouho o **Babu** zajímá a znepokojuje je nynější osud vzácné funkcionalistické památky. Rok nato pořídilo pražské nakladatelství Zlatý řez českou mutaci Templovy knihy, *Baba, Osada Svazu čs. díla*, v překladu Jany Tiché.

Ve svém výkladu dějin **Baby** Stephan Templ shrnul dosavadní poznatky o osadě, doplnil je studiem plánů a dokumentů v pražských archívech a využil také mnoha dosud neznámých údajů, které získal od potomků někdejších stavebníků Baby žijících dnes v USA a v západní Evropě. Publikaci doprovodil převážně starými snímky domů na Babě a jejich plánovou dokumentací. V úvodu se mu podařilo zasadit výstavbu pražské kolonie do kontextu podobných západoevropských akcí, propagujících od dvacátých let nové formy bydlení, do rámce dějin české moderní architektury i aktivit Svazu československého díla. V několika krátkých kapitolách pak Templ líčí detailnější okolnosti výstavy osady, zásady, jimiž se domy na Babě vyznačují ve svých urbanistických vztazích, v konstrukčních technologiích, ve vnitřním prostorovém uspořádání a vybavení. nepomíjí ani ohlas Baby v dobovém tisku a objevně se soustřeďuje na roli stavebníků jednotlivých domů a na jejich kulturní a společenský statut. Malými medailony stavebníků Templ dokonce opatřil i katalogově uspořádané portréty třiceti tří domů na Babě, jejichž autoři se čtenářům představují ve stručných biografických heslech v závěrečné části Templovy knihy. Co tupokládám za sporné, spočívá ve zřetelných stylistických geramnismech označování domů podle jejich sstavebníků jako "*dům Munk*", "*dům Zaorálek*" nebo "*vila Glücklich*". Správnou češtinou bychom totéž vyjádřili jako "*Munkův dům*" či "*dům Františka Munka*", "*Zaorálkův dům*" či "*dům Huga Zaorálka*" anebo "*Glücklichova vila*" či "*vila Julia Glückliche*".

Templova kniha nepomíjí ani problém památkového zachování **Baby**. Autor správně konstatuje, že doba po roce 1948 na Babu pohlížela jako na typický projev "*buržoazních masarykovských intelektuálů*" (strana 39 českého vydání) a vystavila tak proto domy v osadě značnému riziku, a to zvláště ty, kterých se po únoru 1948 a po srpnu 1968 zmocnili noví vlastníci. Vypočítává, které domy minulá doba nejvíce poškodila: například dům čp. 1708 v ulici Na Ostrohu od architekta Ladislava Žáka, který dal po roce 1970 brutálně upravit někdejší místopředseda vlády Šimon, nebo dům **Na Babě** čp. 1777 od Ladislava Machoně, upravovaný od osmdesátých let pro ministerstvo vnitra. Zdá se mi nicméně, že v tomto ohledu se ani sám Stephan Templ nevyhnul ideologickému klišé, černobílému vidění, podle kterého musela být minulá doba za každou cenu zlá a doba po roce 1989 musí zase být za každou cenu dobrá. Naše zkušenost s dnešním osudem **Baby** totiž tomuto klišé za pravdu

nedává. Ministerstvo vnitra pokračovalo v destrukci domu čp. 1777 i po listopadu 1989. Tehdy například Machoňovo dílo dostalo nová plastová okna, čímž se nepochybně spustila lavina podobných úprav na ostatních domech osady. Templ rovněž zavřel oči nad faktem, že už v polovině devadesátých let nerušili dnešní majitelé nevhodnou nástavbou atiky vytržebný konstruktivistický vzhled sousedního domu čp. 1779 od Holanďana Marta Stama. Přiznejme ovšem, že dva nejhorší incidenty na **Babě** - nástavby domů čp. 1796 v ulici Na Ostrohu a čp. 1707 v téže ulici - proběhly až během vydání obou mutací Templovy užitečné knihy.

Česko anglickou publikaci **Osada Baba, Plány a modely**, připravili na rok 2000 tři učitelé Fakulty architektury ČVUT v Praze, Petr Urlich, který pro ni napsal úvod, objevný výklad o urbanistickém vývoji území Baby a větší část medailonů jednotlivých objektů, Vladimír Šlapeta, jemuž vděčíme za stylisticky brilantní vyličení dějin osady v kontextu aktivit Svazu československého díla i za instruktivní kapitulu "Baba 1932 - prolog a epilog" v závěrečné části publikace, a Tomáš Šenberger, pod jehož dohledem vypracovali studenti architektury ČVUT dvě sady modelů domů v osadě v měřítku 1 : 50 a 1 : 100. Jeden z těchto modelů či snad oba jsme v létě 2000 mohli shlédnout v podzemí Betlémské kaple na výstavě o Babě, kterou Urlichova, Šlapetova a Šernbergova publikace doprovodila jako katalog.

Struktura této publikace se podstatně neliší od knihy Templovy. Česká práce však přináší mnohem více dokumentačního materiálu a dostala atraktivnější typografickou úpravu, v níž hraje nezanedbatelnou roli čtyřbarvotisk. **Baba** se ve Šlapetově výkladu jeví jako milník v procesu sblížování kulturních nároků meziválečné české středostavovské inteligence s nároky tehdejší moderní architektury: od chvíle výstavy této osady se české střední vrstvy ztotožnily s funkcionalismem a přijaly ho za svůj identifikační znak. Proto se však také autoři domů na **Babě** vyhýbali příliš ortodoxnímu a příliš odvážnému avantgardnímu projevu a spíše než na vytváření domů jakožto osobních manifestů vsadili na trpělivý dialog se stavebníkem.

Za problém obou publikací, důležitý i z hlediska památkové ochrany kolonie, pokládám časové a tím také územní vymezení osady na Babě. Obě práce se shodly v m nění, že výstavba Baby, organizovaná Svazem československého díla, skončila rokem 1936, s dokončením Bělehrádkovy vily a domu Stanislava Mojžíše-Loma od architektů Františka Kerharta a Josefa Gočára. Nezahrnuly už proto do svých výkladů řadu domů v **Matějské ulici** z let 1939-1940, na parcelách, na kterých Svaz původně zamýšlel postavit penziony nebo řadové rodinné domky. Platí přitom, že do této formace v Matějské pronikl i projekt nečlena Svazu, firmy Kučera-Zelenka. Jak Stephan Templ, tak i spoluautor druhé publikace Petr Urlich nicméně uznávají, že výstavba domů v **Matějské ulici** se nadále řídila zásadami autora urbanistického plánu **Baby** Pavla Janáka. Připojme k tomu, že architekti pěti objektů na tomto místě, František Kerhart, Josef Grus a Antonín Černý, byli právoplatnými členy Svazu československého díla. Ve svazovém sborníku Výtvarná práce - výroba - bydlení z roku 1939, pro který napsal výklad o **Babě** právě František Kerhart, se konečně příspěvky těchto architektů k budování osady uvádějí v souvislostech, které nás neopravňují tvrdit, že domy v Matějské ulici do kolonie na **Babě** nepříslušejí. Domnívám se proto, že napříště bude lépe zahrnout do osady i tuto pozdní etapu její výstavby z let 1939-1940.

Rostislav Švácha